

Krčmová, Marie

[Кожина, М.Н. Стилистический энциклопедический словарь
русского языка]

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada
jazykovědná.* 2005, vol. 54, iss. A53, pp. 240-241

ISBN 80-210-3705-9

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101751>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

фическим образом и сопровождается, что очень важно, контекстом с указанием источника. Ограниченное употребление слов находит свое отражение в специальных отметках как *арм.* – армейский жаргон, *байк.* – из речи байкеров, *гриб.* – из речи наркоманов-грибников, *криши.* – из речи кришнаитов. Из одного перечисления сфер употребления слов перед нами развернется внушительная картина, которая автору служит базой для отбора материала. Поэтому можно в данном случае говорить об известной его представительности с точки зрения полноты охвата лексического материала.

В отношении грамматической обработки словарной статьи у существительных и других имен указана изменяемость, неизменяемость и приводится стандартно род и система склонения и у глаголов всегда помещается способ спряжения в настоящем времени, что очень важно у многих «дефектных» форм и ограниченных словоупотреблений как *растаскивать*, *растащить*, выступающих в безлично предикативной функции. У глаголов грамматический аппарат также снабжен пометами совершенного, несовершенного вида. Важным и полезным моментом с точки зрения пользователя словарем надо считать указание на часть речи у несклоняемых частей речи и стилистическую характеристику, напр. *вилы* во втором значении функционируют как междометие.

Молодежный сленг по сравнению с другими подобными жаргонными системами отличается динамизмом, что находится в причинной связи с его функционированием и сферой обслуживания. Многие слова, тесно связанные с определенным образом жизни в конкретных исторических условиях, вышли из употребления, напр. *хич-хайк* – ‚путешествие автостопом‘, *серко* – ‚рок-коммуна‘, *аск* – ‚выпрашивание денег‘, *вписка* – ‚временное предоставление жилья незнакомым членам Системы из разных городов и множество других‘. Все указанные слова использовались во время СССР и с радикальными изменениями общества исчезли.

Данные словаря также свидетельствуют о том, что говорить о «центре» и «периферии» словарного запаса в общепризнанном у других лексико-семантических субсистем смысле крайне трудно. Это связано не только с широко понимаемым предметом изучения слов, а также с широтой интересов и деятельности молодежи и несомненной подчиненностью моде и процессам быстрого обновления лексического материала в исследуемой сфере.

С точки зрения чешского пользователя словарем небезынтересно сопоставление подобных слов с чешскими соответствиями. Многие формальные совпадения относятся к общеславянскому языковому фонду как *жаба*, *жбан*, *железо*, *мужик*, *крутой* и др. Но лишь в немногих случаях эти слова в своих значениях сходятся. Такое можно отметить в словах *жаба* – ‚девушка‘, *крутой* – ‚очень сильный, отличный, преуспевающий‘.

Помимо заимствований из английского и созданных по манере английского языка слов как *кис*, *кисаться*, *денс*, *дринкач*, *джеф*, *джапанский*, встречается относительно много лексем из немецкого языка или созданных нарочно на немецкий манер как *бухенвальд* – ‚пьянка‘, *вервольф* – ‚сельский парень‘, *ганджубас* – ‚гашиш‘, ‚водка‘, ‚вино‘, *расфасовка* – ‚морг‘. Осуществляются и взаимозаимствования между разными жаргонными и арготическими системами, напр. слово *вышка* обозначает в воровском арготическом ‚высшую меру наказания‘, в то время как среди студентов обладает значением ‚высшая математика‘ или ‚высшее образование‘.

В предлагаемом словаре исследуемый пласт лексики представлен в виде чрезвычайно динамической системы. Автор представила систему в столь полном объеме, насколько это возможно в случае «трудно уловимой» и «расплывчатой» темы.

Йиржи Коростенски

Кожина, М. Н. (red.): Стилистический энциклопедический словарь русского языка. Москва: Флинта и Наука 2003. 694s. ISBN 5-89349-342-7 (Флинта), 5-02-002791-X (Наука)

Dnes najdeme na pultech obchodů s knihami množství encyklopedií nejrůznějšího druhu, zaměření, úrovně zpracování. Většina z nich jsou překlady nebo mutace zahraničních publikací vybave-

né bohatými ilustracemi, které už svou obálkou přitáhnou oko kupujícího. Publikace, na niž chceme upozornit, takto nezáří: o to významnější je její obsah – jde totiž o jeden z mála encyklopedických slovníků stylistiky – nejen v Evropě. Pro naši lingvistiku je důležité to, že obecné pojetí oboru je blízké českému, že se v zásadě počítá s funkčním pohledem na jazyk a že teorie funkčního stylu, která byla vypracována v české lingvistice a je stále základem našeho přístupu ke stylu textů, je tu uplatňována jak v podobě některých samostatných hesel, tak v koncepci výkladů hesel ostatních.

Potřeba encyklopedického slovníku oboru vychází z toho, že stávající lingvistické encyklopedie se pojmy stylistiky zabývají zcela okrajově (výjimkou je Encyklopedický slovník češtiny, 2003), a pokud je vůbec zahrnují, podávají jen minimální vysvětlení. Přitom je stylistika výrazně otevřenou disciplínou, která je ve značném pohybu odrážejícím se jak ve vývoji náplně jednotlivých terminů, tak v propojení s mnoha dosud relativně novými směry lingvistických bádání (lingvistika textu, teorie jazykové komunikace, teorie řečových aktů, psycholingvistika aj.), ale také s tak tradičními disciplínami, jako je rétorika nebo poetika. S touto skutečností se slovník vyrovnává tím, že vedle hesel sledujících úzce stylistické otázky (např. typy a vnitřní diferenciacie stylu jistých okruhů textů nebo žánrů, stylistické vlastnosti jazykových prostředků různých jazykových rovin) nebo hesel postihujících propojení stylistiky s jinými disciplínami (např. metafora, makrotext, jazyková hra, diskurz, jazyková a řečová kultura, spisovný jazyk) zařazuje i hesla orientovaná teoreticky (současné směry stylistiky, metody lingvostylistické analýzy apod.). Výklady jednotlivých obecnějších hesel zahrnují většinou i problémy dílčí, ty se jako samostatná hesla objeví v podobě odkazu na heslo k pojmu nadřazenému (tak zejména u charakteristiky příznakovosti lexika nebo při vymezení tropů a figur). Podobně je strukturován věcný rejstřík – v podstatě seznam dotčených významnějších pojmů s jejich lokalizací v heslech.

Celá publikace je spojena s Permem, místem, které se stalo střediskem ruských teoretických promýšlení stylu a stylistiky a s nimi souběžně jdoucích analýz. Autorský kolektiv, který se na tvorbě encyklopedie podílel, je početný (31 spolupracovníků). Největší počet hesel patří hlavní redaktorce díla M. N. Kožinová, větší autorský podíl má i její blízká spolupracovnice M. P. Kotjurovová, dále T. B. Troševová, N. V. Danilevská, E. A. Baženová, jiní jsou autory třeba jen jediného speciálnějšího výkladu.

Zásadním rozhodnutím platným pro celý slovník, jež zároveň dílo sjednocuje, je to, že žádná pasáž není a nesmí představovat subjektivní názor svého autora. Přesto je u hesel (všechna jsou autorizována) patrný individuální styl pisatelů: jde tedy jak o slovník, tak o soubor malých studií o tématu. Tomu odpovídá poměrně větší rozsah některých obsahově zásadních hesel (stylistická paradigmatika, stylistická syntagmatika, směry stylistiky, vztah stylistiky a ostatních disciplín, žánry odborné literatury, žánry administrativní, dialogičnost řeči, lingvistika řeči apod.), v nichž poznáváme, že pisatel se danou tematikou dlouhodobě zabývá.

Každé z hesel je doplněno výběrem odborné literatury, který může být východiskem pro další poznání. Stylistika je – jak autoři v předmluvě připomínají – disciplínou, která je úzce spojena s jazykem textů a s kulturou, již texty slouží. Proto je za heslem až na výjimky jen novější literatura ruská, resp. práce dostupné v ruských překladech; z českých autorů jsme postihli jen jména M. Jelínka, K. Hausenblase, J. Krause, což se zdá vzhledem k tradici funkční stylistiky nedostačující. Odpovídá to ovšem předpokládanému adresátu – studentům různých typů studia a učitelům ruských vysokých škol; méně je už text přístupný zájemcům o problematiku stylizace, pro ně by byl výklad příliš náročný.

Slovník je ruský, vychází z ruské pozice oboru a je určen ruskému vnímateli, pokládáme jej však za důležitý pro obor bez ohledu na jazyk výkladů a zakotvení do stylistiky konkrétního jazyka. Obáváme se však, že bude patřit k publikacím, jež zůstanou pro českého odborníka těžko dostupné.

Marie Krčmová

J. Findra: Štylistika slovenčiny. Martin : Vydavateľstvo Osveta. 232 s.

Ačkoliv moderní teoretické práce o stylu a stylistice mají ve slovenském kontextu o něco kratší tradici než v českém prostředí (průkopnická je z hlediska vývoje oboru kniha M. Ivanové-Šalingové